

ПРОГРАМУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Підприємницька орієнтація сільського розвитку розглядає підприємництво як центральну силу економічного зростання і розвитку, без якої інші чинники розвитку будуть неефективні. Проте, визначення підприємництва як ключового чинника розвитку саме по собі не сприятиме сільському розвитку і розвитку сільських підприємств. Для цього потрібне відповідне середовище, яке сприятиме розвитку підприємництва на селі.

У статті представлені результати дослідження, що конкретизують поточні детермінанти у розвитку сільського підприємництва. На основі результатів проведених досліджень у статті проаналізовані проблеми, узагальнені і визначені пріоритети розвитку сільського підприємництва. Висвітлені основні передумови для створення інституційного середовища розвитку сільського підприємництва.

Ключові слова: сільський розвиток, підприємництво, програмування, механізм.

Постановка проблеми

Можливість вдосконалення системи підтримки підприємництва та створення сприятливих умов для його розвитку у сільській місцевості передбачає необхідність вирішення широкого спектру завдань, серед яких ключовими є: оцінка ефективності використання бюджетних коштів, виділених на розвиток і підтримку підприємництва у сільській місцевості; виявлення основних факторів, що стримують розвиток малого підприємництва у сільській місцевості, та шляхів їх подолання; вдосконалення державної підтримки підприємництва у сільській місцевості: фінансово-кредитне, податкове, нормативно-правове, інфраструктурне, інформаційне, страхування суб'єктів підприємництва; усунення

адміністративних бар'єрів у сфері підприємництва у сільській місцевості; розвиток підприємництва у туристичній й ремісничій діяльності, сфері забезпечення екологічної безпеки та природоохоронної діяльності; вдосконалення діяльності громадських об'єднань підприємців, формування соціально відповідального бізнесу. Практичне розв'язання цих завдань передбачає необхідність впровадження сучасної системи програмування розвитку підприємництва у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика обґрунтування наукових основ розвитку підприємництва у національній економіці привернула увагу багатьох вітчизняних вчених. Так, Колісником Г. М., Комірним А. В. та Светличною Т. В. досліджено питання державного регулювання та підтримки розвитку малого підприємництва в Україні, запропоновано моделі складників підтримки малого підприємництва, розглянуто напрями удосконалення правових інструментів регулювання малого підприємництва, а також сформульовано поетапний підхід до формування регіональної мережі спеціалізованих небанківських фінансово-кредитних установ з розвитку малого підприємництва [3, 4, 7]. Михальська В. В. у своїх працях розкрила проблему державного регулювання механізму формування освітнього середовища для малого та середнього підприємництва, описала структуру бізнес-навчання у системі регулювання розвитку малого та середнього підприємництва й виділила функціональні елементи механізму формування освітнього середовища для даного підприємництва у системі державного регулювання, а також розробила модель безперервності бізнес-освіти в Україні у зазначеній системі та основні принципи Національної освітньої програми з розвитку підприємництва. Науково обґрунтовано механізми й методи державного управління для оптимізації і розвитку системи бізнес-освіти країни з урахуванням вимог Національної доктрини розвитку освіти та євроінтеграційних процесів [6]. Слатвінською М. О. доведено необхідність збереження альтернативних систем оподаткування суб'єктів малого підприємництва, проведено оцінювання ефективності застосування цих систем і розроблено концепції удосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Нею також запропоновано концепцію спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва та розроблено методичні підходи до оцінювання її ефективності, які складаються з чотирьох етапів [8].

Боханом А. В. та Какутичем Є. Ю. досліджено питання екологізації підприємництва за умов трансформації економіки та доведено залежність національної економічної системи й світового господарства від стану планетарних природних умов і глобальних процесів; виявлено особливості взаємодії та впливу економіко-культурних й інноваційно-інвестиційних чинників на процеси екологізації підприємництва і визначено роль соціально-захисного механізму у забезпеченні екологізації підприємництва; визначено специфічні та

найбільш ефективні механізми стимулювання екологічного підприємництва, чинники вдосконалення системи його інноваційно-інвестиційної підтримки і запропоновано концепцію забезпечення розвитку екологічного підприємництва в Україні [1, 2].

Особливості аграрного підприємництва досить ґрунтовно досліджено у наукових працях Майовця Є. Й., яким, зокрема, описано механізм розвитку аграрного підприємництва, визначено роль його у забезпеченні продовольчої безпеки країни, запропоновано концепцію стратегії утвердження інноваційної моделі розвитку аграрного підприємництва та обґрунтовано шляхи переходу до екологічно збалансованого аграрного підприємництва [5]. Серед останніх досліджень щодо розвитку сільського підприємництва уваги заслуговують наукові праці Усюк Т. В., яка дослідила питання ролі держави у розвитку сільського підприємництва, його інституційні засади [9, 10].

Проте, загалом, питання розвитку підприємництва у сільській місцевості залишається недостатньо вивченим і потребує подальших ґрунтовних досліджень, зокрема, з урахуванням зміни векторів аграрної політики України та її інтеграції в європейську і світову економічні системи.

Мета, завдання та методика досліджень

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних основ системи програмування розвитку підприємництва у сільській місцевості.

Дослідження базується на системному підході до вивчення процесів і явищ, які відбуваються у сфері розвитку сільського підприємництва. При проведенні дослідження застосовані як загальнонаукові (аналізу та синтезу, наукової абстракції), так і спеціальні економічні методи: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення результатів досліджень та формулювання висновків), аналітичний (при дослідженні теоретичних аспектів проблеми програмування розвитку підприємництва у сільській місцевості).

Результати досліджень

Оцінка тенденцій розвитку підприємництва у сільській місцевості Житомирщини дозволила виявити фактори, які як стимулюють, так і стримують його розвиток. Серед факторів, що стимулюють розвиток підприємництва у сільській місцевості, слід, насамперед, виділити поступовий розвиток інфраструктури підтримки підприємництва; формування нових підходів і створення умов для розвитку підприємництва; підвищення ролі громадських об'єднань підприємців у захисті інтересів підприємців; вдосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємництва; фінансування з бюджету регіону програми підтримки малого підприємництва. Фактори, що стримують розвиток підприємництва у сільській місцевості: відсутність єдиної системи інформаційного забезпечення підприємництва; недосконалість законодавства у сфері підприємництва; недостатній рівень підтримки підприємців на місцевому рівні; недостатність спеціальних податкових пільг для підприємців; наявність адміністративних бар'єрів у сфері підприємництва; відсутність дієвих механізмів

взаємодії малого, середнього та великого підприємництва; низька соціальна відповідальність суб'єктів сфери підприємництва.

Для подальшого розвитку підприємництва у сільській місцевості необхідне створення відповідних умов. Важливу роль у цьому процесі мають відіграти органи місцевого самоврядування. З метою активізації та підвищення ефективності їх роботи щодо розвитку підприємництва у сільській місцевості вони мають активно займатися питаннями аналізу розвитку сфери підприємництва на конкретних сільських територіях, вдосконалення умов його функціонування; розробки та реалізації місцевих програм розвитку підприємництва з використанням бізнес-карт і бізнес-атласів окремих сільських територій тощо (рис. 1).

Перспективи розвитку підприємництва також пов'язані з необхідністю вирішення завдання розширення доступу сфери підприємництва до джерел фінансових коштів. Для цього, зокрема, необхідним є вдосконалення технологій кредитування суб'єктів сфери підприємництва, в тому числі впровадження нових високостандартизованих продуктів для сфери підприємництва; розвиток кредитної кооперації як джерела мікрофінансування суб'єктів сфери підприємництва; формування заставного фонду для забезпечення банківських інвестицій у сферу підприємництва з використанням державного майна. Доцільним також вбачається використання даних бюро кредитних історій при кредитуванні суб'єктів сфери підприємництва з метою зниження ризиків кредитування та спрощення доступу суб'єктів сфери підприємництва до кредитних ресурсів, а також створення ринку реалізації застав, що виставляються в забезпечення кредитів суб'єктам сфери підприємництва.

Одним із факторів, що наразі стримує розвиток підприємництва, у тому числі на селі, є низка адміністративних бар'єрів у діяльності суб'єктів підприємництва, які потребують усунення. Основні адміністративні бар'єри виникають при проходженні суб'єктами підприємництва таких процедур: ліцензуванні окремих видів діяльності; проведенні сертифікації; видачі дозволів, організації погоджень, оформлення орендних відносин; перевірку діяльності суб'єктів підприємництва органами державного контролю (нагляду).

Основними заходами щодо усунення адміністративних бар'єрів у діяльності суб'єктів підприємництва є створення механізмів представлення інтересів суб'єктів підприємництва на регіональному та місцевому рівнях, у тому числі через саморегульовані професійні асоціації; забезпечення відкритого доступу суб'єктів підприємництва до інформації про підготовку до прийняття нормативно-правових актів. Також, потрібним є проведення правової експертизи та ревізії нормативних правових актів, що регламентують діяльність суб'єктів підприємництва; організація постійно діючих «гарячих ліній» з метою виявлення і усунення чинників, що перешкоджають розвитку підприємництва. Крім того, окрема увага має приділятися питанням розробки і прийняття нормативних правових актів, програм розвитку та підтримки підприємництва, які передбачають заходи щодо усунення адміністративних бар'єрів.

Рис. 1. Напрями діяльності органів місцевого самоврядування щодо розвитку підприємництва у сільській місцевості

Перспективи активізації розвитку підприємництва у сільській місцевості пов'язуються з необхідністю визначення пріоритетних напрямів взаємодії суспільства, органів державної влади та сфери підприємництва. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що в сучасних умовах є такі напрями (рис. 2).

Зокрема, подальший розвиток інфраструктури підтримки підприємництва передбачає відкриття при бібліотеках районів та міст інформаційно-консультаційних бюро для обслуговування суб'єктів підприємництва;

організацію та проведення міжрайонних нарад і семінарів з питань функціонування інфраструктури підтримки підприємництва: поширення досвіду роботи об'єктів інфраструктури, створення умов для їх організації у сільській місцевості; сприяння у виставково-ярмарковій діяльності суб'єктів підприємництва у сільській місцевості, просування їх продукції (товарів, послуг) на локальні та міжрегіональні ринки; розробку єдиних стандартів подачі інформації про діяльність суб'єктів підприємництва (електронні бази даних, каталоги тощо).

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства доцільною є організація постійно діючого форуму в мережі Інтернет з виділенням спеціальних розділів: «Проблеми нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності у сільській місцевості», «Усунення адміністративних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва у сільській місцевості».

Рис. 2. Пріоритетні напрями взаємодії суспільства, органів державної влади та сфери підприємництва на селі

Соціально-економічний розвиток кожного територіального утворення багато в чому залежить від створення розгалуженої мережі малих підприємств, яка повинна стати основою розвитку економіки сільських районів. Адміністраціям територіальних утворень необхідно ретельно проаналізувати наявний потенціал для розвитку підприємництва, в тому числі сімейного, найбільш прийняттого для сільської місцевості.

Перспективними напрямками розвитку малого підприємництва на території регіону є бджільництво, рибицтво, збір лікарських трав, міні-переробка молока і хлібопечення, тваринництво, деревопереробка, сільський туризм (агротуризм). Особливу увагу слід приділити розвитку народних промислів.

Вирішальне значення для розвитку підприємництва у сільській місцевості має створення оптимальних умов для стабільної реалізації продукції, виробленої суб'єктами підприємництва. Пріоритетними заходами з метою розвитку малого підприємництва у сільській місцевості є:

- підтримка створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- розробка та реалізація програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- розробка рекомендацій щодо адаптації державної політики підтримки малого підприємництва до потреб села;
- організація та проведення семінарів і науково-практичних конференцій з проблем підприємництва у сільській місцевості;
- розвиток виробничо-технологічної кооперації між сільськими малими підприємствами, а також взаємодії підприємств малого та великого бізнесу на основі впровадження інноваційних технологій, залучення вітчизняних і зарубіжних інвестиційних ресурсів;
- скорочення адміністративних бар'єрів на шляху розвитку підприємництва у сільській місцевості;
- підвищення кваліфікації працівників малих підприємств у сільській місцевості.

Реалізація зазначених заходів сприятиме розвитку вертикальної і горизонтальної кооперації підприємств, створенню нових робочих місць на селі, диверсифікації сільської економіки, задоволенню потреб населення в якісних вітчизняних продуктах харчування, розширенню доступу підприємств до довгострокових кредитів та інформаційних ресурсів, встановленню і розвитку контактів з великими закупівельниками сільськогосподарської продукції тощо.

Одним з напрямків державної підтримки підприємництва залишається розвиток системи підготовки кадрів для сфери підприємництва, що передбачає забезпечення участі підприємств у навчальних програмах; розвиток мережі тренінг-підприємств для формування навичок підприємницької діяльності; формування системи безперервної професійної підготовки кадрів для підприємництва та координація діяльності освітніх установ у даному напрямку; впровадження прогресивних технологій навчання підприємств, у тому числі дистанційного навчання.

Помітну роль у підтримці підприємництва можуть відігравати громадські об'єднання підприємств. Основні завдання зазначених громадських об'єднань полягають у підвищенні престижу підприємництва, активізації його ролі у соціально-економічному зростанні і зниженні рівня безробіття в регіоні.

Виконанню поставлених завдань сприятиме проведення «круглих столів» з проблем розвитку підприємництва у сільській місцевості за участю представників органів державної влади та засобів масової інформації, забезпечення реалізації прийнятих рішень; створення спеціалізованих засобів масової інформації, які висвітлюють діяльність громадських об'єднань підприємців, проблеми їх розвитку, позитивний досвід, накопичений суб'єктами малого підприємництва, а також розміщують рекомендації юристів та проекти нормативно-правових актів, які викликають інтереси у суб'єктів сфери підприємництва, з коментарями та оцінками фахівців. Потрібним виглядає створення при громадських об'єднаннях підприємців фондів, що надають спонсорську допомогу молодим підприємцям для їх участі у виставках, ярмарках, постачанні їм необхідних ресурсів, просуванні їхньої продукції.

Заходи державної підтримки суб'єктів підприємництва є малоефективними без самоорганізації підприємницького середовища, вчинення ним послідовних, логічно пов'язаних і цілеспрямованих дій, спрямованих на реалізацію його потенціалу. Самоорганізація суб'єктів сфери підприємництва передбачає представлення та захист спільних інтересів; розвиток взаємодії між суб'єктами малого підприємництва з метою забезпечення доступу до додаткових ресурсів; створення мережі суб'єктів малого підприємництва, зацікавлених у спільній діяльності.

Підвищення ефективності взаємодії влади та сфери підприємництва – одна з умов забезпечення дієвої регіональної соціально-економічної політики. Потрібні зустрічні зусилля як з боку органів державної влади (зокрема, створення умов для добросовісної конкуренції, подолання адміністративних бар'єрів, захисту прав і майна підприємців), так і самого бізнесу, організованість, розвиненість й ініціатива громадських структур якого поки недостатньо високі.

Основними завданнями у вказаному напрямі є створення надійних механізмів взаємодії суб'єктів сфери підприємництва та органів державної влади у вирішенні соціально-економічних завдань та формування системи спеціальних програм щодо розвитку соціальної сфери з урахуванням пропозицій суб'єктів сфери підприємництва. Постійно має здійснюватися оцінка діяльності суб'єктів підприємництва у соціальній сфері; організація інформаційного центру підтримки соціальної відповідальності суб'єктів сфери підприємництва, формування регіональної бази даних про соціальні проекти, що реалізуються за участю підприємців. Важливим також є поширення досвіду впровадження соціальних програм за підтримки суб'єктів сфери підприємництва та забезпечення участі суб'єктів сфери підприємництва у стратегічному плануванні соціально-економічного розвитку територіальних утворень. Не менш необхідним виглядає вирішення питання розробки механізмів надання гарантій фінансовим інститутам із соціальних проектів, що реалізуються за участю суб'єктів сфери підприємництва; сприяння громадським об'єднанням підприємців щодо

розробки програм інвестування у соціальну сферу та розробка інструктивних й методичних матеріалів на допомогу суб'єктам сфери підприємництва, з метою реалізації ними соціально орієнтованих проєктів.

Проведені дослідження підтверджують, що наразі найбільш перспективними напрямами розвитку підприємництва у сільській місцевості, крім сільськогосподарської діяльності, є сільський туризм, придорожній сервіс, ремісництво. Розглянемо більш детально можливості розвитку зазначених видів підприємницької діяльності.

Сільський туризм розглядається як туристична активність людини, метою якої є відпочинок у сільській місцевості та ознайомлення зі сільськогосподарською діяльністю, системою багатофункціонального розвитку села. Відмінною рисою сільського туризму є можливість задовольнити емоційні потреби в безпосередньому контакті з рослинним і тваринним світом. Сільський туризм передбачає також розвиток готельного бізнесу, агрогастрономію, агрорекреацію, агровідпочинок, агроспорт і агротерапію. У більш широкому сенсі сільський туризм включає і деякі послуги, що пропонуються підприємствами переробної промисловості та організаціями, що реалізують сільськогосподарські продукти. Можливість розвитку підприємницької діяльності у сфері сільського туризму передбачає реалізацію ряду заходів, зокрема підготовку програм розвитку підприємництва у сфері туризму; формування відповідного інвестиційного портфеля, в тому числі пріоритетної інвестиційної підтримки суб'єктів сфери підприємництва, що забезпечують належний рівень охорони навколишнього середовища при створенні об'єктів туризму.

Для створення базових передумов розвитку сільського туризму має бути визначений туристичний потенціал регіону, включаючи природні, історичні, етнографічні, курортні, релігійні, ботанічні, геологічні та інші види туристичних об'єктів, з метою видання туристичного атласу регіону; створені інформаційні продукти, спрямовані на формування іміджу регіону як агротуристичного центру та підготовлено відповідну рекламну продукцію. Стимулюватиме розвиток туризму створення громадських об'єднань, що діють у сфері сільського туризму, які братимуть участь у розробці перспективних планів розвитку туризму та забезпечуватимуть взаємодію з органами державної влади;

Основою для вирішення зазначених завдань мають стати:

- оцінка потенціалу регіону у сфері сільського туризму, аналіз шляхів й способів його збереження і використання;
- розробка техніко-економічного обґрунтування створення об'єктів сільського туризму;
- економічна оцінка витрат і результатів, пов'язаних з реалізацією завдання інфраструктурного насичення туристських маршрутів;

– інвентаризація виробничих потужностей регіону з метою організації на коопераційній основі місцевого виробництва обладнання, інвентаря та спорядження для туристичної сфери.

У регіоні можна розвивати такі види агротуристичної діяльності: бортництво, конярство, приготування страв національної кухні, збір лікарських і харчових рослин. Розвиток сільського туризму стимулюватиме багатофункціональний розвиток сільського господарства. При цьому, будуть з'являтися нові функції, не пов'язані зі сільським господарством: виробничі, торговельні та обслуговуючі.

Як зазначалося вище, одним із напрямів розвитку сільського підприємництва є також придорожній сервіс, який розглядається як система об'єктів і послуг, що забезпечує комфорт учасникам міжрегіональних автодорожніх перевезень, а саме – проживання, харчування і торгівлю, охорону, заправку і поточний ремонт автомобілів. Як додаткові, у придорожній сервіс можуть входити такі послуги, як: організація відпочинку та оздоровлення у лазнях і саунах, купання та риболовля, надання екскурсійного обладнання у пунктах прокату.

Наразі рівень розвитку придорожнього сервісу недостатній як за кількістю його об'єктів, так і за якістю послуг, що надаються. Розвитку придорожнього сервісу сприятимуть розробка концепції розвитку підприємництва у сфері придорожнього сервісу в регіоні; допомога суб'єктам малого підприємництва в оформленні землевідведення під об'єкти придорожнього сервісу; активізація діяльності адміністрацій районів та сільських рад з розвитку інфраструктури придорожнього сервісу.

В економічно розвинених країнах значна кількість господарюючих суб'єктів у сільській місцевості зайнята у сфері ремісництва. Відповідно до класифікації Світової організації торгівлі, до ремісництва відносяться діяльність з побутового обслуговування населення, дрібного виробництва товарів і надання послуг, народні промисли і ремесла. Активізація розвитку ремісництва сприятиме збереженню й розвитку традицій і культури регіону, виховання у підростаючого покоління патріотизму, позитивного іміджу ремісничої справи; насичення ринку послугами та товарами ремісничого виробництва; зниженню рівня безробіття за допомогою зайнятості населення ремісничою діяльністю.

Розвиток інституту ремісництва покликаний сприяти формуванню основ правового регулювання ремісничої діяльності, механізмів її самоорганізації та саморегулювання, соціально-економічному й духовному розвитку регіону. Незважаючи на відсутність нормативно-правової бази, що регулює діяльність ремісничих організацій, безліч людей у регіоні займаються виготовленням товарів народного споживання і виробів, що використовуються як у повсякденному житті, так і у якості сувенірів, предметів інтер'єру, прикрас.

Подальший розвиток ремісничої діяльності стримується відсутністю законодавства, що регулює соціально-правові та економічні аспекти її

функціонування. Для комплексного вирішення проблем ремісництва необхідне сприяння у створенні і розвитку інфраструктури ремісництва, його державна підтримка.

Виходячи із завдання гармонізації головних складових ремісничої діяльності – науки, виробництва, творчості та кадрів – основними шляхами розвитку ремісничої діяльності у регіоні є такі (рис. 3).

Рис. 3. Напрями підтримки розвитку ремісництва у сільській місцевості

При цьому, регіональний центр розвитку ремесел має виконувати функцію активізації експедиційної діяльності, з метою більш глибокого вивчення місць традиційного розвитку ремесел. Розробка та реалізація концепції неперервної професійної освіти у сфері ремісництва передбачає необхідність визначення базових підприємств та освітніх установ, підготовку й перепідготовку населення через систему органів зайнятості та базові освітні установи; організацію спеціальних курсів, семінарів, конференцій з проблем ремісництва.

Одним з перспективних напрямків розвитку підприємництва у сільській місцевості має стати формування конкурентного середовища у сфері забезпечення екологічної безпеки та природоохоронної діяльності. Для цього, необхідно визначити перелік видів підприємницької діяльності, що здійснюється з метою охорони навколишнього середовища, та передбачити обсяг державного

замовлення не менше 15% у сфері забезпечення екологічної безпеки й природоохоронної діяльності, а також рівний доступ до нього господарюючих суб'єктів. Доцільним є також встановлення і розвиток системи екологічних вимог різного рівня, яким повинна відповідати конкретна продукція (параметри граничного вмісту шкідливих речовин) у контексті організації екологічного підприємництва з урахуванням того, що дані екологічні вимоги, власне, визначають потенційні обсяги попиту на продукцію природоохоронного значення. Як і за іншими напрямками, існує потреба забезпечення відповідного інформаційного обслуговування суб'єктів сфери підприємництва.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, напрями розвитку й підтримки підприємництва у сільській місцевості регіону мають бути орієнтовані на кількісне збільшення суб'єктів сфери підприємництва та якісне їх вдосконалення. Сільське підприємництво у ході подальшого формування сприятливих умов для його розвитку все більше буде впливати на економічне зростання, стимулювати структурну перебудову економіки регіону.

Реалізація визначених заходів передбачає досягнення таких результатів:

а) *у частині посилення ролі органів місцевого самоврядування у розвитку підприємництва у сільській місцевості* – активну участь і підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування у розробці та реалізації територіальних програм розвитку підприємництва, досягненні суб'єктами сфери підприємництва відповідних якісних та кількісних показників; скорочення адміністративних бар'єрів у розвитку сфери підприємництва на місцевому рівні;

б) *у частині фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки, пільгового оподаткування та страхування суб'єктів сфери підприємництва* – забезпечення доступу суб'єктів сфери підприємництва до кредитних ресурсів за рахунок впровадження нових високостандартизованих кредитних продуктів для сфери підприємництва, збільшення їх частки у кредитних портфелях комерційних банків; розвиток альтернативних джерел кредитування суб'єктів сфери підприємництва; застосування механізмів надання державних гарантій та відшкодування частини відсоткових ставок при кредитуванні суб'єктів сфери підприємництва; зменшення ризиків у діяльності суб'єктів сфери підприємництва;

в) *у частині усунення адміністративних бар'єрів у діяльності суб'єктів сфери підприємництва* – розширення доступу суб'єктів сфери підприємництва до нових видів діяльності, нових ринків, використання державного та комунального майна на умовах оренди; забезпечення недискримінаційного доступу суб'єктів сфери підприємництва до інфраструктури суб'єктів природних монополій, отримання прав на лісо-, надро- і водокористування;

г) у частині реалізації пріоритетних напрямів взаємодії суспільства, влади та бізнесу – ефективну взаємодію суб'єктів сфери підприємництва з великими і середніми підприємствами; залучення у сферу малого бізнесу ресурсів молодіжного підприємництва; підвищення соціальної відповідальності бізнесу;

е) у частині перспективних напрямків розвитку підприємництва – розвиток суб'єктів підприємництва у сфері сільського туризму; розвиток суб'єктів сфери підприємництва у ремісничій діяльності забезпечить відродження народних художніх промислів і зростання обсягу реалізації ремісничої продукції; розвиток суб'єктів сфери підприємництва у сферах забезпечення екологічної безпеки та природоохоронної діяльності сприятиме демонополізації ринків, стабілізації тарифів на природоохоронні послуги.

Основою механізму реалізації політики розвитку підприємництва у сільській місцевості мають стати програми державної підтримки підприємництва, програми підтримки підприємництва, розроблені із залученням органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також фінансових інститутів, наукових організацій, громадських об'єднань підприємців.

Перспективами подальших досліджень у визначеному напрямі є розробка організаційно-економічного механізму фінансового забезпечення реалізації програмних заходів у сфері розвитку підприємництва у сільській місцевості.

Література

1. Бохан А. В. Екологізація підприємництва в умовах трансформації економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н: 08.00.01 / А. В. Бохан ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2009. – 21 с.

2. Какутич Є. Ю. Екологічне підприємництво у забезпеченні сталого економічного зростання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.06 / Є. Ю. Какутич ; НАН України. Рада із вивч. продукт. сил України. – К., 2007. – 20 с.

3. Колісник Г. М. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.03 / Г. М. Колісник ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2007. – 20 с.

4. Комірний А. В. Державне регулювання розвитку малого підприємництва в ринкових умовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.н. з держ. упр. : 25.00.02 / А. В. Комірний ; Акад. муніцип. упр. – К., 2010. – 20 с.

5. Майовець Є. Й. Аграрне підприємство в трансформаційній економіці України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д.е.н. : 08.00.01 / Є. Й. Майовець ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2007. – 36 с.

6. Михальська В. В. Державне регулювання механізму формування освітнього середовища для малого та середнього підприємництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. н. з держ. упр: 25.00.02 / В. В. Михальська ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2007. – 20 с.

7. *Светлична Т. В.* Державне регулювання розвитку малого підприємництва регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.00.03 / *Т. В. Светлична* ; Донец. держ. ун-т управління. – Донецьк, 2009. – 20 с.

8. *Слатвінська М. О.* Альтернативні системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: 08.00.08 / *М. О. Слатвінська* ; Одес. держ. екон. ун-т. – Одеса, 2011. – 21 с.

9. *Усюк Т. В.* Роль держави у розвитку сільського підприємництва / *Т. В. Усюк* // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнологічного ун-ту (економічні науки) . – 2013. – № 1(3). – С. 284–291.

10. *Усюк Т. В.* Інституційні засади розвитку сільського підприємництва : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : 08.00.04 / *Т. В. Усюк* ; Житомир. нац. агрокол. ун-т . – Житомир, 2014. – 20 с.
